การศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายา

The Study on The Relationship of The Ancient Through Present Culture for The Development of Cultural and Civilization Database for GMS and Malay Peninsula Regions

พันเอก รศ.ดร.สุรัตน์ เลิศล้ำ[1] พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน[2]
รศ.สุรพล นาถะพินธุ[3]
ผศ.ดร.ปานใจ ธารทัศนวงศ์[4] Im Sokrithy[5]

[1]โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า E-mail: suratlertlum@gmail.com
[2]กรมศิลปากร [3]เมธีวิจัยอาวุโส สกว.
[4]มหาวิทยาลัยศิลปากร [5]APSARA Authority, Cambodia

บทคัดย่อ: วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายาคือ เพื่อรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมสมัยโบราณในระเบียงวัฒนธรรมแนวทิศเหนือ-ใต้ และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทยและในพื้นที่ของประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้อง โดยสาเหตุของการเลือกแกนการศึกษาเป็นสองแกนคือ แนวทิศเหนือ-ใต้ และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทยและในพื้นที่ในประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องนั้นเพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นไปได้อย่างคู่ขนาน ในขณะเดียวกันก็เป็นไปตามจุดประสงค์หลักของการศึกษาวิจัยคือการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเมื่อการดำเนินการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละแกนได้เสร็จสิ้นแล้ว ได้ดำเนินวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมจากทั้งสองแกน ในขณะเดียวกันหัวข้อของการศึกษาวิจัยที่ได้ทำการเลือกเป็นหัวข้อย่อยนั้น ได้เลือกสรรจากหัวข้อที่มีสำคัญต่อเนื่องจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาถนนโบราณจากเมืองพระนครถึงเมืองพิมายซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเริ่มต้นเป็นหลัก โดยวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นการบูรณาการความรู้สาขาต่างๆ ในลักษณะสหวิทยาการ มาใช้ดำเนินการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมในระเบียงวัฒนธรรมแนวทิศเหนือ-ใต้ และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำผลจากการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนแก่ประเทศไทยในปัจจุบัน โดยมีหัวข้อการดำเนินการศึกษาวิจัยย่อยประกอบด้วย การศึกษาเส้นทางโบราณ การศึกษาความสัมพันธ์ของแหล่งโบราณคดีในภูมิภาค การศึกษาเรื่องโลหกรรมโบราณ และการพัฒนาทางด้านสารสนเทศ

ผลของการศึกษาวิจัยในแต่ละด้านสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน จากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ทำให้เห็นภาพกว้างของความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคตามแกนระเบียงวัฒนธรรมเหนือ-ใต้ และแกนระเบียงวัฒนธรรมตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งผลการศึกษาในภาพกว้างของการศึกษาวิจัยทำให้เห็นถึงการกระจายตัวของวัฒนธรรมในแต่ละสมัย การพัฒนาการของการคมนาคม ขนส่ง และการอุตสาหกรรมโบราณ ซึ่งเป็นการเปิดหน้าต่างความรู้จากหลักฐานทางวัตถุ

คำสำคัญ: วัฒนธรรมท้องถิ่น ระเบียงวัฒนธรรมแนวทิศเหนือ-ใต้ ระเบียงวัฒนธรรมทิศตะวันออก-ตะวันตก อุตสาหกรรมโบราณ ถนนโบราณ

Abstract : The objective of this study is to conduct the study on the ancient culture and society along the north-south and east-west cultural corridors in Thailand and neighboring countries. The purpose of selecting GMS and Malay Peninsula as the study area along the north-south and east-west cultural corridor is to be able to conduct the research in parallel tracks. In the next phase of this research, the result from each corridor were compared and analyzed to identify the relationship between the cultures of these corridors in order to make the conclusion of this study. The subtopics of this study were selected from the topics of interest from the study of Living Angkor Road Project. The current study can be considered as the continuation of the Living Angkor Road Project. The methodology of this study is multi-disciplinary approach that has been demonstrated since the beginning of our research. The main topics of this study include: the continuation study on ancient roads, the study on the relation of ancient sites in the region, the study on ancient metal industry, and the development in information technology.

The results from this study yield the information that can be utilized to demonstrate the relationship of the local culture from the past to near present from the archaeological evident together with the result from area-based study. The broader view the regional relationship can be identified along the north-south and east-west cultural corridor. The development and expansion of culture in the regional level can be demonstrated in term of communication, industries, etc.

Key words: Local culture, North-south corridor, East-west cultural corridor, Ancient industry, Ancient road

1. ความสำคัญของปัญหา / ความเป็นมา

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยของโครงการค้นหาและพัฒนาสารสนเทศของถนนโบราณสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ระยะที่ 1 และ 2 (พ.ศ. 2548-2551) โดยมีการดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ ซึ่งได้นำความรู้ทางโบราณคดี มานุษยวิทยา เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ เทคโนโลยีธรณีฟิสิกส์ และเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเส้นทางโบราณจากเมืองพระนครถึงเมืองพิมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเส้นทางโบราณ ทั้งทางด้านกายภาพและทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลทางโบราณคดีของพื้นที่ตามแนวถนนโบราณ โดยความร่วมมือของคณะนักวิจัยจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มหาวิทยาลัยศิลปากร กรมศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และองค์กร APSARA ประเทศกัมพูชา ซึ่งนำไปสู่การดำเนินการศึกษาวิจัยใน*โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายาระยะที่ 1 และ 2* (พ.ศ. 2552-2556) โดยได้ดำเนินการรวบรวม ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมสมัยโบราณในระเบียงวัฒนธรรมแนวทิศเหนือ-ใต้ และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทยและในพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้อง โดยการแบ่งแกนการศึกษาเป็นสองแกนคือแนวทิศเหนือ-ใต้และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทยและในพื้นที่ของประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นไปได้อย่างคู่ขนาน ตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการฯ คือ การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการบูรณาการความรู้สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมในระเบียงวัฒนธรรมแนวทิศเหนือ-ใต้ และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ได้ผลของการศึกษาในแต่ละด้านที่สามารถนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการดำเนินการศึกษาวิจัยทั้งหมดได้รับการสนับสนุนทุนในการศึกษาวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มาโดยตลอดระยะเวลา 8 ปี

2. วิธีการดำเนินการ

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ (Multi-disciplinary Approach) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงสหวิทยาการที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและศาสตร์ในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการศึกษาวิจัยด้านวัฒนธรรม โดยส่วนสำคัญคือการพัฒนาวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะสหวิทยาการเพื่อให้เกิดการประสานการทำงานศึกษาวิจัยในแต่ละด้านให้สอดคล้องกัน และเพื่อยืนยันสมมุติฐานที่ได้ถูกตั้งขึ้นจากหลายมุมมอง หลายวิธีการศึกษาวิจัย ซึ่งถ้าสมมุติฐานที่ตั้งขึ้นนั้นถูกต้อง ผลจากการศึกษาวิจัยในแต่ละสาขาควรที่จะต้องมีผลลัพธ์ออกมาเป็นไปในทางเดียวกัน

โดยทั่วไปการดำเนินการศึกษาวิจัยในเชิงสหวิทยาการนั้นมีหลักการพื้นฐานเดียวกันคือทำอย่างไรที่จะสามารถใช้ศาสตร์ต่างๆ ในการศึกษาวิจัยร่วมกันเพื่อให้วิธีการวิจัยนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในรายละเอียดของการศึกษาวิจัยเชิงสหวิทยาการแต่ละโจทย์ของการศึกษาวิจัยนั้นย่อมขึ้นอยู่กับโจทย์ของการศึกษาวิจัยนั้นๆ

การดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะสหวิทยาการที่ได้นำความรู้ทางโบราณคดี

มานุษยวิทยา เทคโนโลยีภูมิสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาทางวัฒนธรรมในการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน มีวิธีการในการศึกษาเป็นไปตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้เดิมและข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อกำหนดหัวข้อการศึกษาในด้านต่างๆ และกำหนดจุดประสงค์ สมมุติฐาน และผลลัพธ์จากการศึกษาที่เป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เริ่มต้นเพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินการสำรวจ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลทางภูมิศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดี

ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จากการสำรวจและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการขยายผลการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะสหวิทยาการเพื่อทำการขยายผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 7 พิสูจน์สมมุติฐานจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะสหวิทยาการ

3. ผลการดำเนินการ

การศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ทำให้เห็นภาพกว้างของความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคตามแกนระเบียงวัฒนธรรมเหนือ-ใต้และแกนระเบียงวัฒนธรรมตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในภาพกว้างของการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายาทำให้เห็นถึงการกระจายตัวของวัฒนธรรมในแต่ละสมัย การพัฒนาการของการคมนาคม ขนส่ง และการอุตสาหกรรมโบราณ ซึ่งเป็นการเปิดหน้าต่างความรู้จากหลักฐานวัตถุทางวัฒนธรรมอย่างที่ไม่เคยมีการดำเนินการมาก่อนหน้านี้ นอกจากการพัฒนาองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยแล้ว ยังทำให้เกิดการพัฒนาการด้านเครือข่ายทางวิชาการ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกประการหนึ่ง โดยมีรายละเอียดผลการดำเนินการในด้านต่างๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 ด้านองค์ความรู้

ในด้านองค์ความรู้นั้น ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าการดำเนินการศึกษาวิจัยนี้ทำให้ได้ผลของการศึกษาวิจัยในแต่ละด้านที่สามารถนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบันจากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยมีสรุปการดำเนินการในด้านต่างๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การสำรวจและศึกษาถนนและเส้นทางโบราณ เป็นการขยายขอบเขตการวิจัยด้านถนนและเส้นทางโบราณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานทางกายภาพในการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางด้านวัฒนธรรม การเปรียบเทียบรูปแบบทางกายภาพ และใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีการ

บันทึกไว้สำหรับการอ้างอิง รวมทั้งจารึกที่พบใหม่ในจังหวัดลพบุรี แผนที่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 และเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองทวาย เพื่อตรวจสอบตำแหน่งที่ตั้งและการใช้งาน ทำให้การวิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้นมาก

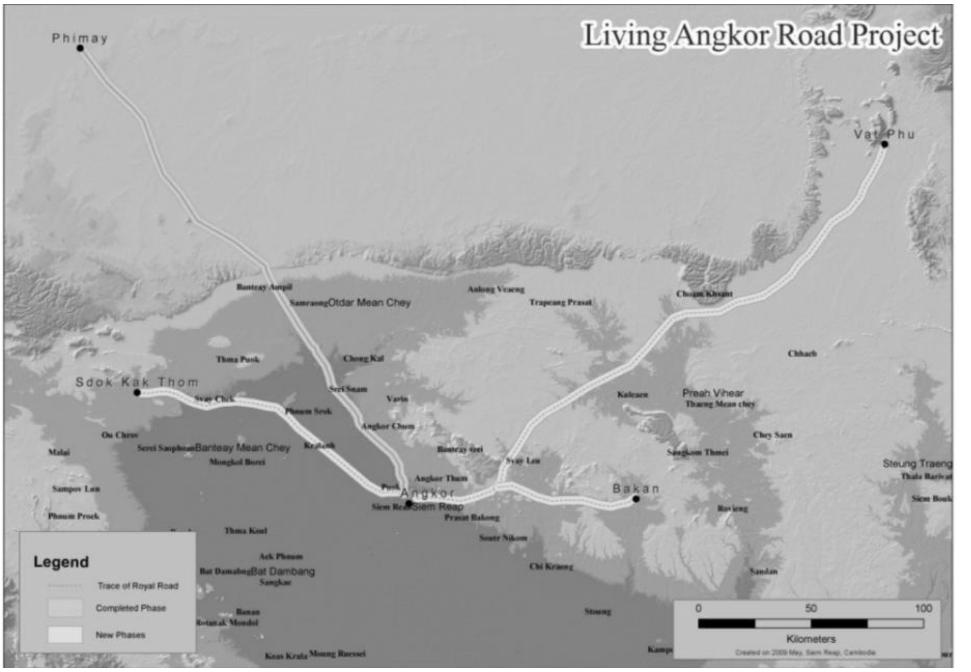
จากการศึกษาเปรียบเทียบถนนโบราณในพื้นที่ประเทศกัมพูชาจากเมืองพระนครและภายในเมืองพระนคร ถนนโบราณบริเวณเมืองทวาย และร่องรอยถนนโบราณในเมืองพระนครศรีอยุธยา เมืองพิมาย และเมืองพระนคร โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบของลักษณะถนนและเส้นทางโบราณเส้นต่างๆ จากจุดเริ่มต้นถึงปลายทาง และสถานที่สำคัญระหว่างทางตลอดจนลักษณะทางภูมิศาสตร์ตามแนวถนนและเส้นทางโบราณต่างๆ ทำให้สามารถเปรียบเทียบและสามารถกำหนดประเภทการก่อสร้างถนนและเส้นทางโบราณเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง ด้านการเดินทางภายในเมือง และด้านการใช้งานเฉพาะกิจ

โดยสามารถจำแนกลักษณะของถนนและเส้นทางโบราณได้ดังนี้

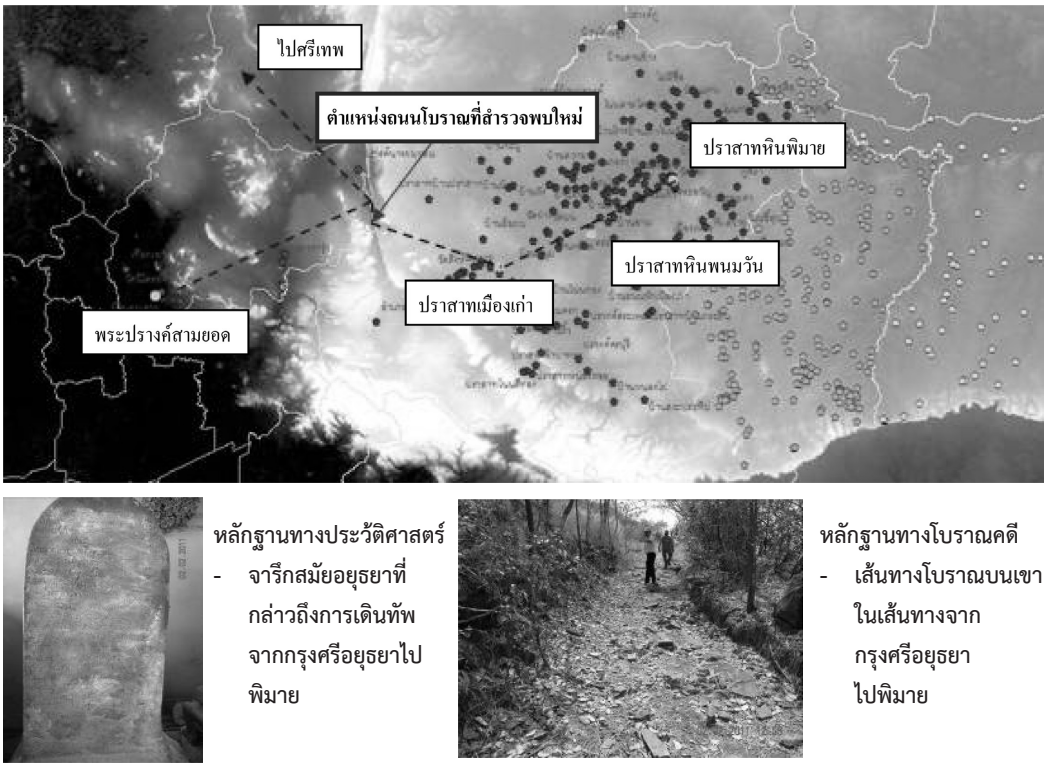
ก. ถนนและเส้นทางโบราณซึ่งเชื่อมโยงระหว่างเมือง

ข. ถนนโบราณที่ปรากฏภายในเขตเมือง

ค. ถนนโบราณที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่สำคัญ

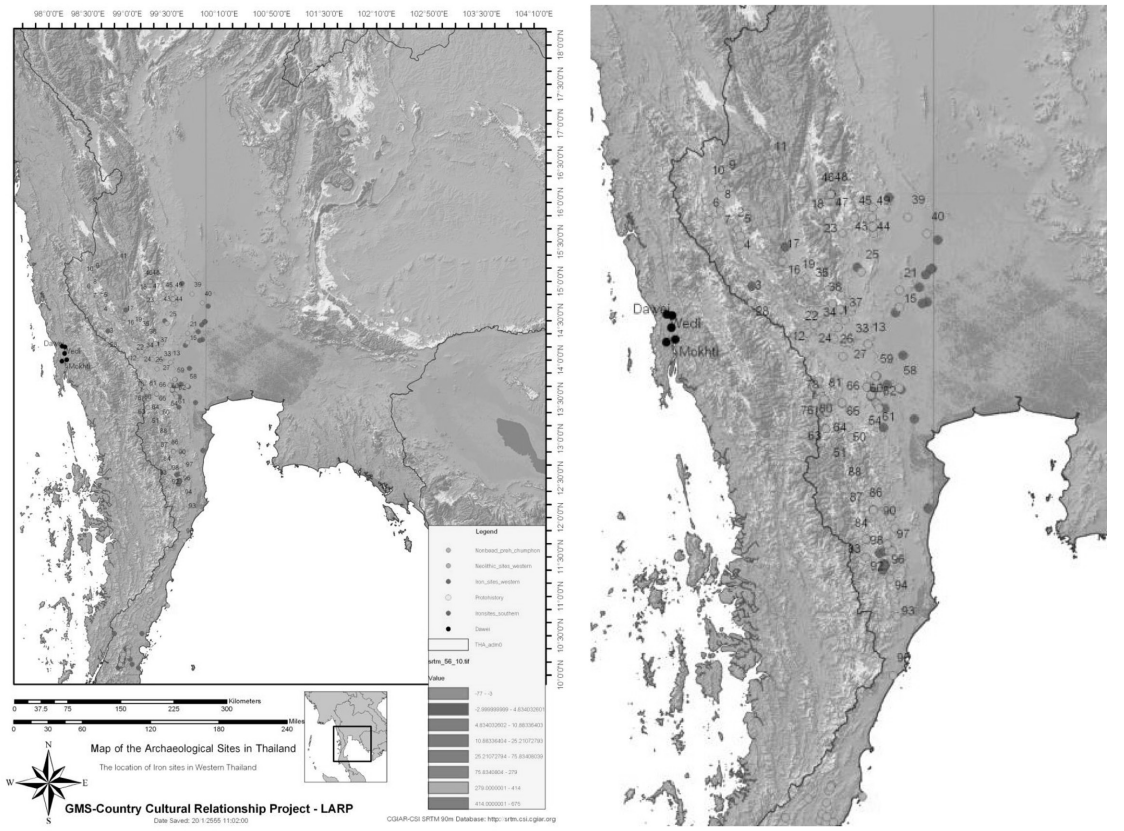

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงเส้นทางโบราณจากเมืองพระนคร

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงเส้นทางที่ค้นพบใหม่พร้อมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาค้นคว้าทางด้านโบราณคดีและมานุษยวิทยาวัฒนธรรมในพื้นที่ระเบียงวัฒนธรรมแนวทิศเหนือ-ใต้ และทิศตะวันออก-ตะวันตกของประเทศไทย ได้ดำเนินการสำรวจและคัดเลือกตัวอย่างแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในภาคใต้ศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีในภาคตะวันตกและภาคกลางของประเทศไทยจำนวน 140 แหล่ง ที่สามารถใช้เป็นตัวแทนแหล่งโบราณในสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกแหล่งเป็นสองสมัยหลักๆ คือ สมัยหินใหม่และสมัยเหล็ก เพื่อสังเกตแบบแผนการกระจายตัวและเงื่อนไขการเกิดขึ้นของชุมชนโบราณจนได้พบข้อมูลที่น่าสนใจ ด้านที่ตั้งของแหล่งในภาคตะวันตกและภาคกลาง ดังนี้

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงตำแหน่งของแหล่งโบราณคดีในคาบสมุทรมลายาตอนบนจากการดำเนินการศึกษา

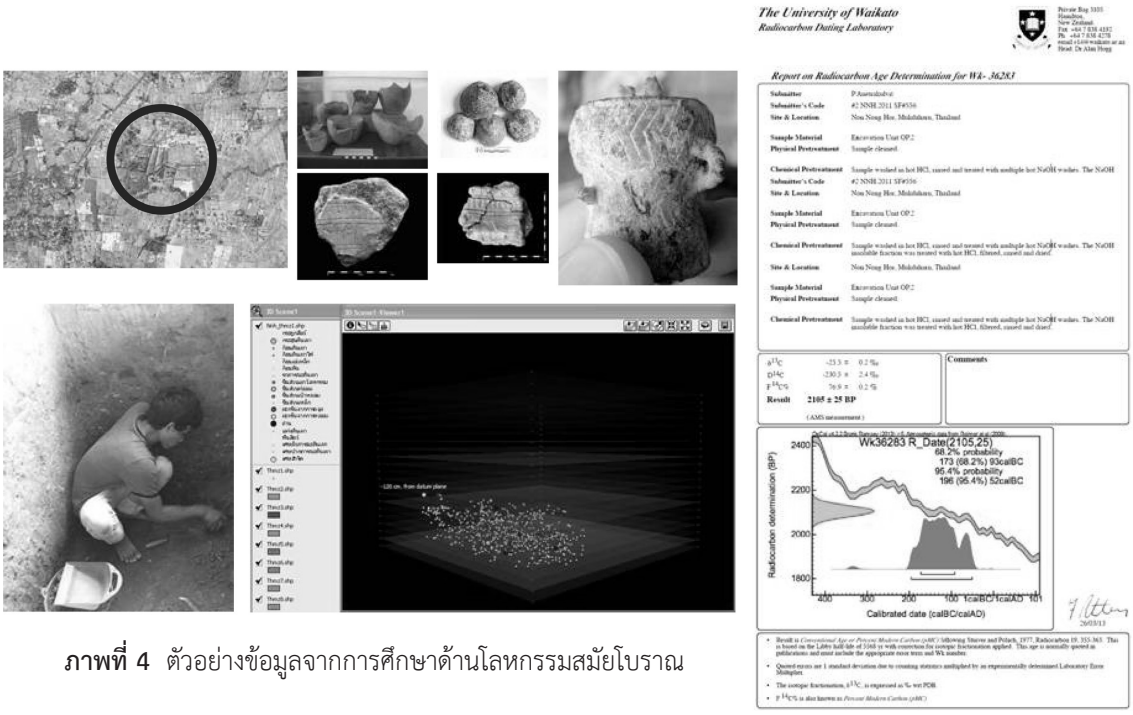
ก. พบว่าแหล่งโบราณคดีสมัยหินใหม่ปรากฏกระจายเป็นพื้นที่กว้างตั้งแต่ระดับเส้นชั้นความสูงตั้งแต่ 60 เมตรขึ้นไป ทั้งในพื้นที่สูง หุบเขา เขตเทือกเขา และภูเขาลูกโดด แต่แหล่งพบอยู่ในเขตที่ราบน้อยมาก

ข. พบว่าแหล่งโบราณคดีสมัยเหล็กปรากฏอยู่บนพื้นที่สูงในเขตเทือกเขา หุบเขาในปริมาณต่ำมาก แต่พบเกาะกลุ่มอยู่ที่ระดับเส้นชั้นความสูงไม่เกิน 60 เมตร

ค. พบว่าตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีสมัยเหล็ก ปรากฏอยู่ในแนวชายฝั่งทะเลดั้งเดิม ผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมมีความสอดคล้องกับแบบแผนการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนร่วมสมัยที่อยู่ในช่วงยุคก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งพบในพื้นที่คาบสมุทรมลายู โดยที่ประชากรที่อยู่ในสมัยเหล็กนั้นมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้าทางทะเลที่ขยายขอบเขตจากภาคใต้ของไทยขึ้นไปทางเหนือในแถบจังหวัดราชบุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม ดังที่ได้มีรายงานการค้นพบเชิงเทียนสำริด ลูกปัด รูปสิงโต ที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นวัตถุต่างถิ่นสามารถพบได้ในแหล่งที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการค้าทางทะเลอย่างเข้มข้นเท่านั้น

3. การศึกษาวิจัยด้านโลหกรรมสมัยโบราณ ได้ดำเนินการประมวลข้อมูลเอกสารและข้อมูลใหม่จากการปฏิบัติงานสนาม และจากห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์เพื่อสรุปผลการศึกษา

เรื่องโลหกรรมสมัยโบราณในประเทศไทย ได้พบว่าพื้นที่ระเบียงวัฒนธรรมแนวตะวันออก-ตะวันตก มีกลุ่มแหล่งโลหกรรมสมัยโบราณหลายสมัย ครอบคลุมช่วงเวลาทั้งยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ไม่น้อยกว่า 2,100 ปีมาแล้ว และยุคประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ประมาณ 1,500 ปีมาแล้วเป็นต้นมา กลุ่มแหล่งโบราณโลหกรรมที่สำคัญสามารถเรียงจากชายแดนของประเทศไทยด้านตะวันออกมาตะวันตก ดังนี้ กลุ่มแหล่งผลิตวัตถุสำริดและกลองมโหระทึกสำริดในลุ่มแม่น้ำมูล-แม่น้ำโขง กลุ่มแหล่งผลิตเหล็กสมัยโบราณในเขตอำเภอบ้านกรวดจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มแหล่งผลิตทองแดงในย่านเขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี และเหมืองแร่และแหล่งผลิตตะกั่วในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จากการวิจัยพบว่าการเกิดแหล่งผลิตโลหะและแหล่งผลิตเครื่องใช้สอยโลหะดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ปริมณฑลใกล้เคียง มีแหล่งทรัพยากรแร่โลหะอยู่อุดมสมบูรณ์ และมีตลาดที่ต้องการทรัพยากรชนิดนี้ จึงเกิดแหล่งผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดเหล่านั้น ผลผลิตจากโลหะของกลุ่มแหล่งโลหกรรมสมัยโบราณเหล่านี้ ได้ถูกกระจายออกไปตามเส้นทางสัญจรและเส้นทางคมนาคมขนส่ง ซึ่งคงมีอยู่ในพื้นที่ตามแนวระเบียงวัฒนธรรมเหนือ-ใต้และตะวันออก-ตะวันตก มาตั้งแต่ไม่น้อยกว่า 2,000 ปีมาแล้วเป็นต้นมา ซึ่งเส้นทางดังกล่าวคงเป็นสื่อเชื่อมโยงประชากรและสังคม-วัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่มากมายในพื้นที่ตั้งแต่ชายแดนด้านตะวันออกไปถึงด้านตะวันตกของประเทศไทย อีกทั้งยังมีหลักฐานบางประการชี้ความเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าเส้นทางสัญจรและคมนาคมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและประชากรดังกล่าวนั้น อาจต่อเนื่องเข้าไปในพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของแผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเพื่อนบ้านของไทย ทั้งทางด้านตะวันออกและตะวันตกอีกด้วย

ภาพที่ 4 ตัวอย่างข้อมูลจากการศึกษาด้านโลหกรรมสมัยโบราณ

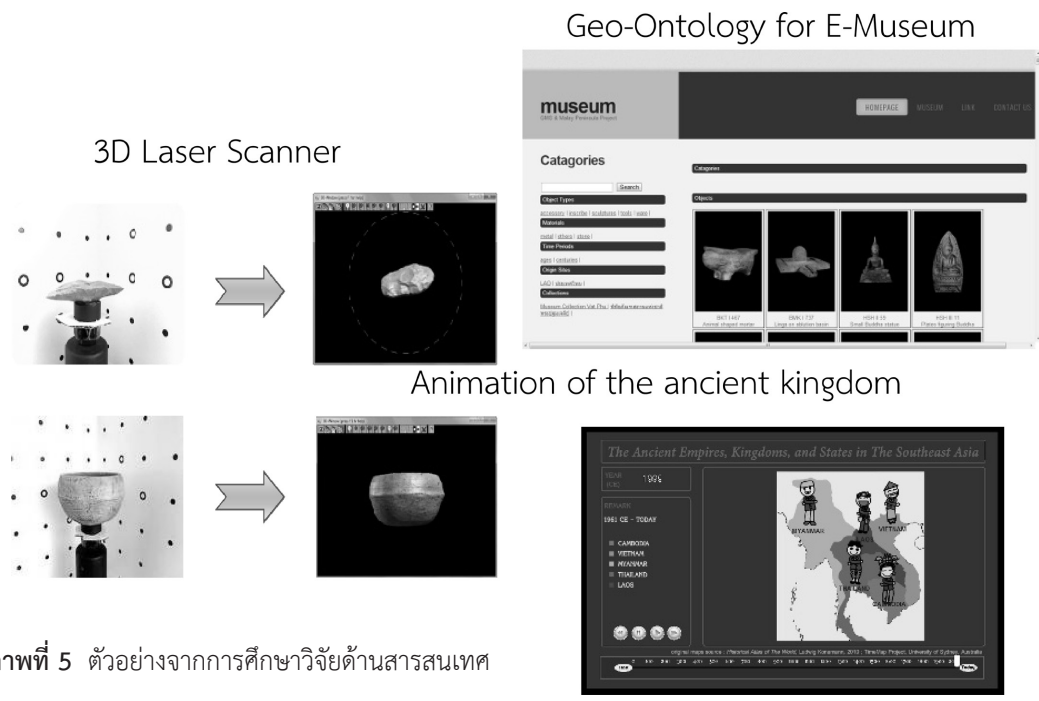
4. การศึกษาและพัฒนาทางด้านสารสนเทศเป็นไปเพื่อให้มีการจัดระเบียบข้อมูลอย่างเป็นระบบและสามารถเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้โดยสะดวก โดยได้มีการดำเนินงานวิจัย 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การพัฒนาฐานความรู้ด้วยออนโทโลยีทางภูมิศาสตร์ (Geo-Ontology) โดยส่วนนี้จะเป็นการแสดงข้อมูลของโบราณวัตถุจากพิพิธภัณฑ์ โดยตัวอย่างข้อมูลโบราณวัตถุที่ใช้เป็นตัวอย่างประกอบด้วย 2 แหล่งคือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ (จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย) และ Vat Phu Museum Collections (แขวงจำปาสัก ประเทศลาว)

ส่วนที่ 2 การพัฒนาข้อมูลสามมิติของโบราณวัตถุ ศึกษาการข้อมูลสามมิติของโบราณวัตถุโดยใช้การสแกนวัตถุด้วยเครื่องมือของ DAVID Laser Scanner ซึ่งผลที่ได้ทำให้สามารถจำลองโบราณวัตถุในรูปแบบสามมิติโดยมีมุมมอง 360 องศา

ส่วนที่ 3 การพัฒนาเว็บไซต์และการจัดการข้อมูลจากการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย การสร้างโมเดลแผนที่ 3 มิติจากแผนที่ Google Earth กรณีศึกษาโบราณสถานเขาศรีวิชัย และการแสดงภาพถ่ายบนเว็บไซต์โดยใช้ Very Simple Image Gallery Plugin ของ Joomla

ส่วนที่ 4 การพัฒนาวีดิทัศน์จากการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายา ในส่วนนี้ประกอบด้วย การพัฒนาแอนิเมชั่นการเปลี่ยนแปลงของอาณาจักรโบราณเพื่อการเผยแพร่ การพัฒนาวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาโบราณสถานเขาพระนารายณ์ และการพัฒนาวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาสำหรับเผยแพร่ข้อมูลการศึกษาวิจัย

ภาพที่ 5 ตัวอย่างจากการศึกษาวิจัยด้านสารสนเทศ

3.2 ด้านการพัฒนาเครือข่ายทางวิชาการ

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาเครือข่ายนักวิจัยในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยในการดำเนินการวิจัยในระยะเริ่มต้นของการดำเนินการศึกษาวิจัย ได้มีนักวิจัยจากสถาบันภายในและภายนอกประเทศ ได้แก่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กรมศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ องค์การ APSARA ประเทศกัมพูชา เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการวิจัย สำหรับการดำเนินการศึกษาวิจัยในระยะปัจจุบันที่เพิ่งเสร็จสิ้นไปนั้น ได้มีการสร้างเครือข่ายนักวิจัยในภูมิภาคและระดับนานาชาติเพิ่มขึ้นจากเดิมเพื่อเป็นการเตรียมการในการขยายพื้นที่ศึกษาไปยังพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้านที่มีความเกี่ยวเนื่องในการศึกษาวิจัยระยะต่อไป อันได้แก่ นักวิชาการจากกระทรวงวัฒนธรรมสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นักวิชาการจากกระทรวงวัฒนธรรมสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ นักวิชาการจากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

ภาพที่ 6 ภาพนักวิจัยไทย กัมพูชา สปป.ลาว และเวียดนามที่ดำเนินการร่วมกัน

3.3 การนำไปใช้ประโยชน์

ผลจากการศึกษาวิจัยนั้นได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับนักวิชาการนานาชาติ ถึงระดับเยาวชนของประเทศไทยและกัมพูชา ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาวิจัยที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 8 ปี ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการเผยแพร่ได้รับการตอบรับอย่างดีในทุกกิจกรรมที่ได้มีการดำเนินการ โดยได้มีการดำเนินการโดยสรุปดังนี้

- กิจกรรมนำเสนอผลงานทางวิชาการ ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานศึกษาวิจัย ทางคณะนักวิจัยของโครงการฯ ได้นำเสนอผลงานทางวิชาการทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ
- การจัดประชุมและบรรยายทางวิชาการ ณ วิทยาลัย Pyay Field School of Archaeology เมือง Pyay สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนม่า
- การดำเนินการจัดกิจกรรมเยาวชนไทย-กัมพูชา จำนวนทั้งสิ้น 5 ครั้ง
- ขยายการดำเนินการเป็นการดำเนินการโครงการยุววิจัยอาเซียน (ไทย-กัมพูชา) ระยะที่ 1

ภาพที่ 7 ภาพจาก The 5th Khmer-Thai Student Activity 15-18 March 2013 Siem Reap, Cambodia

4. ผลกระทบ

1. ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายการต่างประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และท่าทีการเจรจาในการประชุมองค์กรสากลระหว่างประเทศ

2. ผลกระทบต่อวงวิชาการภายในประเทศ เกิดข้อโต้แย้ง วิพากษ์ ตั้งแต่โครงการถนนโบราณสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยตั้งต้น ทำให้มีกระแสแรงกระเพื่อม กระทบให้ประชาชนในวงกว้างรับรู้การดำเนินศึกษาวิจัยนี้อย่างรวดเร็ว และสามารถใช้ข้อมูลวิเคราะห์หาข้อสรุปได้ด้วยตนเอง และมีส่วนสร้างแรงบันดาลใจให้นักวิชาการเน้นการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เช่น โครงการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมของสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญาการสัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี

3. เป็นตัวอย่างในการร่วมมือทางวิชาการท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างชาติและเป็นที่ยอมรับของสากลในการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีในกลุ่มนักวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสถาบัน หน่วยงานต้นสังกัด

4. กระทบต่อมาตรฐาน กระบวนการวิจัยในด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การตั้งสมมุติฐาน และการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่ออธิบายและนำเสนอทฤษฎีใหม่ตามประเด็นการวิจัย

5. กระทบต่อการปรับปรุงข้อมูลการนำเสนอแหล่งขึ้นบัญชีมรดกโลกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การยูเนสโก กรมศิลปากร สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

5. บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ทำให้สามารถลำดับพัฒนาการของชุมชนโบราณ ซึ่งทำให้ได้คำตอบและการสามารถเสนอทฤษฎีความร่วมแบบเชิงซ้อนของวัตถุทางวัฒนธรรม (Multiple Contemporary of Materials Culture Theory) เป็นข้ออธิบายว่าแหล่งโบราณคดีส่วนใหญ่ทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกันอย่างเป็นระบบ

ในภาพรวม การศึกษาวิจัยในเรื่องถนนและเส้นทางโบราณซึ่งเป็นแกนของการศึกษาวิจัยนี้สามารถแสดงถึงถนนหรือเส้นทางโบราณที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนโบราณ ทั้งในระดับการเชื่อมโยงระหว่างเมือง และภายในเมือง ซึ่งสามารถสนับสนุนการศึกษากิจกรรมของมนุษย์ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นประเด็นของการศึกษาโลหกรรมโบราณ หรือประเด็นการศึกษาความสัมพันธ์ของแหล่งโบราณคดีตามแกนวัฒนธรรมตะวันออก-ตะวันตก เนื่องจากในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโลหกรรมในอดีตจนถึงปัจจุบันย่อมต้องมีการขนส่งวัตถุดิบจากแหล่ง และการขนส่งผลผลิตจากแหล่งผลิตไปยังผู้บริโภค ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในเรื่องถนนและเส้นทางโบราณยังสามารถตอบคำถามหรืออธิบายถึงการดำเนินการกิจกรรมด้านโลหกรรมได้เป็นอย่างดี ดังเช่น ถนนโบราณจากเมืองพระนครไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นแหล่งโลหกรรมโบราณขนาดใหญ่ จากหลักฐานจากการศึกษาพบว่าแนวถนนโบราณ และเส้นทางโบราณที่ทำการศึกษา ล้วนแล้วแต่พาดผ่านแหล่งโลหกรรมสมัยต่างๆ ในพื้นที่ ในขณะเดียวกันผลการศึกษาด้านโลหกรรมก็ช่วยตอบคำถามถึงการมีอยู่ของถนนหรือเส้นทางโบราณ

ได้เป็นอย่างดีเช่นกัน โดยสามารถอธิบายจากมุมของความต้องการเส้นทางคมนาคมเพื่อการดำเนินกิจกรรม จึงทำให้เกิดเส้นทางหรือถนนโบราณผ่านพื้นที่ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมโลหกรรม

ในขณะเดียวกัน เส้นทางคมนาคมยังเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเส้นทางคมนาคมนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยน การเชื่อมโยงของชุมชนโบราณทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค

ในการดำเนินศึกษาวิจัยนี้ซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัยระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องถนนโบราณจากเมืองพระนครถึงเมืองพิมายที่ผ่านมาสองระยะ และโครงการปัจจุบันทั้งสองระยะได้พิสูจน์ให้เห็นถึงผลการศึกษา ความสัมพันธ์ทางวิชาการและทีมวิจัยที่เข้มแข็ง ซึ่งประชาคมนักวิจัยทั่วโลกได้เห็นความสำคัญของโครงการร่วมมือนี้

บรรณานุกรม

[1] สุรัตน์ เลิศล้ำ และคณะ, 2548. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาสารสนเทศของถนนโบราณจากเมืองพระนครถึงเมืองพิมาย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

[2] สุรัตน์ เลิศล้ำ และคณะ, 2551. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาสารสนเทศของถนนโบราณจากเมืองพระนครถึงเมืองพิมาย ระยะที่ 2 . สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

[3] สุรัตน์ เลิศล้ำ และคณะ, 2553. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

[4] สุรัตน์ เลิศล้ำ และคณะ, 2556. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายา ระยะที่ 2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย